

Гордана Стокић Симончић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет – Катедра за библиотекарство и информатику
gordana.stokic.simoncic@gmail.com

Бранка Драгосавац
Универзитет у Београду
Правни факултет – Библиотека
branka.dragosavac@ius.bg.ac.rs

ДРУШТВО ЈУГОСЛОВЕНСКИХ БИБЛИОТЕКАРА И МЕЂУНАРОДНА ФЕДЕРАЦИЈА БИБЛИОТЕКАРСКИХ УДРУЖЕЊА И ИНСТИТУЦИЈА – IFLA: 1931–1940

Сажетак

Друштво југословенских библиотекара (ДЈБ) почело је са радом средином 1931. године, након што су конституисане његове три секције: Београдска, Загребачка и Љубљанска, а обуставило је активности крајем 1939, пошто је Загребачка секција изнела предлог да се, уместо ДЈБ, формирају три засебна друштва библиотекара, а чланови Главне управе из Београда, у знак протеста, поднели оставке. Осам година деловања ДЈБ, првог професионалног библиотекарског удружења на југословенским просторима, није потом вредновано на одговарајући начин: његово постојање, касније основана друштва, велика већина некадашњих чланова, као и историчари библиотекарства, прећуткивали су, углавном из политичких разлога.

Архива Друштва југословенских библиотекара која се чува у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић“ у Београду, представља драгоцен извор информација за историчаре српског библиотекарства. Несређена, а недовољно проучена, она нуди обиље непознатих података о оснивачима и члановима ДЈБ те о њиховим акцијама на развоју професије библиотекара. Међу подацима, који представљају право изненађење, свакако је и тај да је Друштво већ 1932. године успоставило сарадњу са Међународном федерацијом библиотекарских удружења IFLA-ом и да је она трајала све до обуставе рада IFLA-е 1939. Потврда те сарадње налази се и у *Извештајима Међународног библиотечког комитета и Савета IFLA-е (Actes du Comité International des Bibliothèques et du Conseil de la FIAB (Proceedings of the International Library Committee and of the Council of IFLA))* који се чувају у седишту ове организације у Хагу (Холандија), а који су, такође, коришћени у тексту.

Овај рад по први пут у центар интересовања ставља међународну активност Друштва југословенских библиотекара, у којој сарадња са IFLA-ом представља најважније место. На основу истражене архивске грађе добијају се нови увиди у ширину деловања Друштва, као и у конкретне податке о комуникацији која је остваривана са међународном крвном организацијом.

Кључне речи: Друштво југословенских библиотекара, 1931–1940, Београдска секција, међународна сарадња, Међународна федерација библиотекарских удружења и институција – IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions)

Увод

Од постављења првог државно именованог библиотекара у Србији 1853. године, до формирања прве струковне организације библиотекара прошло је безмало 80 година.¹ Друштво југословенских библиотекара (ДЈБ), као најстарије струковно удружење код нас, иницирано је у Београду, имало највећи број чланова управо у Србији, а ту најдуже и опстало. Почело је са радом 1931. године, након што су конституисане његове три секције: Београдска (4. априла), Загребачка (8. априла) и Љубљанска (13. јуна), а обуставило активности крајем 1939, пошто је Загребачка секција изнела предлог да се, уместо ДЈБ, формирају три засебна друштва, а чланови Главне управе из Београда, у знак протеста, поднели оставке. На тај начин ДЈБ је престало да постоји, али је Београдска секција наставила рад до почетка априла 1940. године.

Међу бројним активностима (евидентирање и снимање стања у библиотекама, едукација запослених, израда закона о јавним библиотекама, напори да се уреди право на обавезни примерак публикација и покрене израда националне библиографије, објављивање стручне литературе...) које је ДЈБ развило издваја се међународна сарадња. Контакти са колегама у иностранству, путовања и обиласци страних библиотека, одласци на стручне скупове и сл. остају ипак у сенци његове сарадње са Међународном федерацијом библиотекарских удружења – IFLA-ом (The International Federation of Library Associations and Institutions). Она је отпочела практично у години оснивања ДЈБ и трајала до обуставе рада IFLA-е 1939.² Представници ДЈБ појавили су се и поднели извештај о стању библиотека у Југославији већ на петој годишњој конференцији IFLA, која је, и сама млада и још у процесу трагања за најбољим моделима међународног деловања, срдечно прихватила нову чланицу. Иако на сарадњу ДЈБ са међународним удружењем библиотекара скрећу пажњу аутори који су се након Другог светског рата бавили историјатом и донетима Друштва, она никада није била детаљно истражена.³

¹ Рад је написан у оквиру пројекта *Дигиталне медијске технологије и друштвено-образовне промене*, број 47020, Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије.

² Иако је предлог за оснивање међународне библиотекарске асоцијације изнет током Међународног конгреса библиотекара и љубитеља књиге у Прагу, 1926. године, IFLA је основана 30. септембра 1927. у Единбургу, током прославе десетогодишњице Британске библиотекарске асоцијације (Library Association), а под називом International Library and Bibliographical Committee. Дуго низ година (1929–1958) генерални секретар организације био је Т. П. Севенсма, директор библиотеке Лиге нација у Женеви, а ту јој је било и седиште. После годишње конференције одржане 1939. у Амстердаму и Хагу уследио је привремени прекид у раду. Следеће окупљање, Светски Конгрес (трећи по реду; први је одржан у Риму 1929, други у Барселони и Мадриду 1935), који је требало да, на позив немачке библиотекарске асоцијације, буде организован од 3. до 12. августа 1940. у Берлину, Лајпцигу, Франкфурту и Мајнцу – није одржан. Организација је у то време окупљала четрдесетак националних библиотекарских удружења. Према: Johanna L. de Vries, *The History of the International Federation of Library Associations From its creation to the second World War 1927–1940*, преузето 25. 3. 2019, https://www.ifla.org/files/assets/hq/history/history-of-ifla-1927-1940_de-vries_1976.pdf; Joachim Wieder, *An Outline of IFLA's History*, преузето 25. 3. 2019, <https://www.degruyter.com/view/books/9783111356655/9783111356655.11/9783111356655.11.xml>.

³ Видети: Милица Војиновић, „Друштво југословенских библиотекара: оснивање, организација и рад до 1941. год“, *Библиотекар* бр. 3–4 (1955): 172–178; Љубинка Башовић „Друштво југословенских библиотекара 1931–1941“, *Библиотекар* бр. 1–6 (1981): 59–71; Биљана М. Ђурашиновић, „Друштво југословенских библиотекара: деловање и донети“, *Читалиште* година XIII, број 25 (новембар 2014): 2–10. Доступно и на http://citaliste.rs/casopis/br25/djurasinovic_biljana.pdf.

Стога овај рад настоји да успостави хронологију односа ДЈБ са IFLA-ом и да оцени домете те сарадње.

Архива Друштва југословенских библиотекара која се чува у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић“ у Београду, нуди обиље непознатих података о сарадњи са Међународном федерацијом библиотекарских удружења и институција IFLA-ом.⁴ Потврда те сарадње налази се и у *Извештајима Међународној библиотечкој комисији и Савета IFLA-e (Actes du Comite International des Bibliothèques et du Conseil de la FIAB (Proceedings of the International Library Committee and of the Council of IFLA) 1932–1940.*⁵ који се чувају у седишту ове организације у Хагу (Холандија), а који су, такође, коришћени у тексту.⁶ Укрштањем докумената из два наведена извора у овом раду успоставља се хронологија активности у вези са међусобном комуникацијом две организације.

Хронологија

У годинама оснивања и почетка рада Друштва југословенских библиотекара стручне активности се ређају задивљујућом брзином и интензитетом. Први конгрес Друштва одржан је 28. и 29. новембра 1931. године у Загребу, у присуству око 60 чланова. Управа београдске секције је до сазивања овог конгреса обављала функцију Главне управе, а у почетку је радила са по једним представником из Загреба и Љубљане. „Према раније утврђеном програму, питање југословенске националне библиографије била је тема реферата београдске секције, питање обавезног примјерка – загребачке секције, а поједина организациона питање – тема реферата љубљанске секције”.⁷

На Првом конгресу именована је Главна управа у саставу: председник – проф. Светозар Матић, помоћник управника НБ у Београду, потпредседник – проф. Душан Манђер, управник градске библиотеке у Сплиту, секретар и благајник – проф. Милица Војиновић, књижничар УБ ... У том тренутку Друштво има 114 чланова: 65 из Београдске секције, 41 из Загребачке и 8 из Љубљанске.⁸

⁴ Архива Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“ у Београду, Архива Друштва библиотекара Југославије – у даљем тексту Архива УБ, Архива ДЈБ.

Реч је о шест кутија са грађом (са ознакама 1, 2, 3, 4, 5, 8) и две свеске (6, 7), на које је стављена налепница са натписом Архива Друштва библиотекара Југославије и које су континуирано пагиниране. У првих пет кутија налази се грађа, док су у последњој печати Друштва. Две свеске заправо су деловодна књига (6) и Записник седница Главне управе ДЈБ 1931–1939 (7). Интересантно је да назив на налепницама тј. на кутијама не одговара званичном имену Друштва, које ћемо, у даљем тексту користити као једино релевантно. То би могло указивати на изванредно немар онога ко је грађу сместио у кутије. У самим кутијама, тамо где постоје фасцикле, као и на свим документима користи се назив Друштво југословенских библиотекара.

⁵ Ова публикација практично је била званично гласило Организације између два светска рата.

⁶ Материјали из архива IFLA коришћени су захваљујући предисретљивости Луиса Такача (Louis Takacs, IFLA Headquarters Communication officer), коме овом приликом срдечно захваљујемо на помоћи. Успостављању контакта и редовној комуникацији спремно је помогла Весна Вуксан (IFLA Strategic Projects Manager).

⁷ Ђурашиновић, „Друштво југословенских библиотекара: деловање и домети”: 5.

⁸ Архива УБ, Архива ДЈБ, Извештај Главне управе ДЈБ за године 1931–1937, који подноси Другом конгресу чланова Друштва.

Најранији документ о сарадњи међународне и југословенске асоцијације библиотекара налази се у Архиви IFLA у Хагу, а датиран је 15. 12. 1931. године.⁹ Реч је о писму којим председник Друштва југословенских библиотекара, Светозар Матић,¹⁰ моли председника Међународне федерације библиотекарских удружења, Вилијема Ворнера Бишопа, да ДЈБ буде примљено у чланство IFLA. Кратко писмо на енглеском језику, са штамбиљем ДЈБ у заглављу, потписала је и Милица Војиновић,¹¹ секретар Друштва. Из текста на полеђини овог документа може се прочитати да су Председник IFLA и њен Генерални секретар сагласни са пријемом ДЈБ у чланство.

У Архиви ДЈБ у Универзитетској библиотеци у Београду прва вест о томе да је Друштво југословенских библиотекара успоставило комуникацију са IFLA-ом налази се у документу од 10. маја 1932, када председник Светозар Матић извештава Управу Секције Београд да се, 9. и 10. јуна у Берну, одржава Пети међународни комитет библиотека и да је потребно да и „наше Друштво“ пошаље своје представнике. Предлог представника тражи се очито од све три секције: Загреб, Београд и Љубљана, с тим да ће од предложених кандидата управа изабрати једног и предложити Министарству просвете да му омогући одлазак.

„Управа Секције Београд, на својој седници од 17. V 1932. године изабрала је за свог делегата за V састанак међународног удружења библиотекарских друштава у Берну Г-ђу Марију Илић-Агапов.“¹² О томе Главну управу ДЈБ извештава Иванка Пилетић, председник Секције Београд, а у потпису је и секретар Секције, Људмила Михаиловић.¹³

⁹ Архива IFLA-е у Хагу. Акт Главне управе Друштва југословенских библиотекара бр. 110, од 15. 12. 1931. заведен је 7. јануара 1932. у канцеларији управника библиотеке Универзитета у Мичигену, САД, што је званична позиција на којој се Бишоп налазио.

¹⁰ Светозар Матић (1887–1975), историчар књижевности, лексикограф и преводилац; помоћник управника Народне библиотеке у Београду 1923–1941; члан Секције Београд ДЈБ од 1931, са чланском картом број 3.

¹¹ Милица Војиновић (1895–?), основну и средњу школу је завршила у Београду и дипломирала на Филозофском факултету 1923. године. У периоду 1923–1926. запослена је као учитељ и суплент и више пута је боравила у Француској (Grenobl) ради специјализације језика, књижевности и библиотекарства. У Универзитетској библиотеци била је запослена од 1926. до 1951. године.

Пре окупације била је члан Друштва за српски језик и књижевност, Друштва југословенских библиотекара и Удружења универзитетски образованих жена. Ради упознавања и усавршавања библиотекарства 1937. године боравила је у Прагу и Братислави. Након ослобођења, поред службе у Универзитетској библиотеци, вршила је и дужност шефа Одсека за библиотеке Министарства просвете. Одржавала је течајеве за рејонске библиотекарке и активно учествовала у формирању и уређењу тих библиотека, чији је рад и развој пратила.

Објављивала је радове у стручним библиотекарским часописима – *Књижничар*, *Библиотечкар*. (Архива Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић”, Милица Војиновић – радна биографија).

¹² Архива УБ, Архива ДЈБ, кутија 1, Секција Београд, бр. 48 (17. мај 1932).

Марија Илић Агапова (1895–1984) Правни факултет са докторатом завршила је у Загребу 1923. године. Радила је као адвокатски приправник, затим самостални адвокат, а једно време је решењем министра Унутрашњих дела била постављена за приправника Управе града Београда, са специјалном функцијом у полицијској служби, где се бринула о заштити жена и деце. Целокупан њен рад од 1929. до 29. јануара 1945. године везује се за рад Библиотеке и Музеја Општине града Београда. За библиотекара је постављена 6. јуна 1929, у референта-управника унапређена је 1932. године и на овом месту остала до пензионисања (1947).

Била је члан Београдске секције Друштва југословенских библиотекара од оснивања, 1930. године, у којој је активно сарађивала. Осим радова о библиотекарству, писала је о Београду и превела на десетине књига и текстова.

¹³ Управа у саставу Иванка Пилетић, председник, Људмила Михаиловић, благајник и Миодраг Пешић, секретар конституисала се 21. фебруара 1932, Архива УБ, Архива ДЈБ, Секција Београд, бр. 46 (9. мај 1932).

Из Извештаја Управе Секције Београд о раду у 1932. години¹⁴ сазнаје се да су као предлог Београдске секције кандидоване Милица Војиновић, Љубица Марковић и Марија Илић Агапова, али да су прве две „изјавиле да не могу да се приме“ те је изабрана „г-ђа М. Илић-Агапов“. Она је, како се даље наводи у Извештају, 11. јуна поднела „реферат о раду на V састанку у Берну. На њему је, по саопштењу г-ђе Агапов, изражена жеља да се следећи састанак одржи у Београду или у Америци“. Но, из Извештаја за 1933, Управа Секције Београд придодаје још једну информацију. У Берн је, поред Агапове, путовала и др Мелита Пивец Стеле¹⁵ као представник љубљанске секције, у којој је тада имала и дужност благajника.

Из Извештаја Међународног библиотечког комитета и Савета IFLA-e¹⁶ сазнаје се да је Мелита Пивец Стеле поднела извештај о научним и јавним библиотекама у Југославији те да се он односио на националну библиотеку у Београду, универзитетске и јавне у Београду, Загребу и Љубљани, као и на јавну библиотеку у Сплиту. За националну и универзитетске истакнуто је да примају обавезни примерак, док је за општинску у Београду назначено да има дечје одељење. Марија Агапова, друга наша представница у Берну, упутила је, у име ДЈБ, позив да се неко од идућих окупљања Међународног удружења одржи у Београду.

Након конференције у Берну, управа ДЈБ примила је писмо захвалности од генералног секретара Међународне асоцијације, примерак званичног гласила (које ће надаље редовно добијати све до 1939), али и молбу да се прикључи пројекту прикупљања међународне статистике о библиотекама, који је био један од првих пројеката кровне асоцијације.¹⁷

Извештај Међународног библиотечког комитета и Савета IFLA-e за наредну, 1933,¹⁸ открива да су Чикаго (14. октобра) и Авињон (13–14. новембра) били места у којима је заседала IFLA те године. Судећи према чињеници да је Извештај ДЈБ о активностима на пољу библиотечке делатности у Југославији прочитао Т. Севенсма, генерални секретар Међународне асоцијације – југословенских представника није било. Из самог Извештаја сазнаје се да Семинар за југословенску књижевност Универзитета у Београду припрема библиографију југословенске литературе објављене 1741–1905, док национална библиотека у Београду израђује библиографију књига, часописа и новина за период 1928–1932. Такође и да је у Љубљани 1933. изашла публикација–водич под називом *Наше библиотеке* чија је ауторка Мелита Пивец Стеле.

¹⁴ Архива УБ, Архива ДЈБ, кутија 1, Извештај Управе Секције Београд о раду у 1932. години.

¹⁵ Мелита Пивец Стеле (1894–1973), историчар и библиотекар, радила у Народној и универзитетској библиотеци у Љубљани од 1920. до 1950. године. – „Pivec–Stele Melita“, *Slovenski biografski leksikon. Slovenska biografija* (Ljubljana: ZRC SAZU, 2013), preuzeto 5. 6. 2018, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi431314/> <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi431314/>.

¹⁶ *Actes du Comite International des Bibliothèques et du Conseil de la FIAB: 5me Session BERNE: 9–10 Juin 1932* (La Haye, 1932), 42 i Annexe XXIV.

¹⁷ Архива УБ, Архива ДЈБ, кутија 4, фасцикла ДЈБ Главна управа. У овој фасцикли налази се низ докумената о сарадњи са IFLA-ом, па, међу њима, и недатирани позив на прикључење пројекту сакупљања статистике о југословенским библиотекама. Ту је, такође недатиран, и примерак упитника на српском језику, очито намењен слању по библиотекама, а ради прикупљања података о стању у њима.

¹⁸ *Actes du Comite International des Bibliothèques et du Conseil de la FIAB: 6me Session CHICAGO, 14. Octobre; AVIGNON, 13–14 novembre 1933* (La Haye, 1934), 75.

Извештај Управе београдске секције за 1933.¹⁹ дефинитивно потврђује да наших представника у Авињону није било и то зато што ресорно министарство није дозначило средства. У том документу може се прочитати и да је Марија Агапова 18. фебруара, у склопу организације едукативних програма за библиотекарe, одржала предавање о IFLA и свом учешћу на скупу у Берну. Када се 1934. године појавила књига *Јавне библиотеке* Марије Илић Агапове, у њој су се нашле и прве странице посвећене раду Међународног библиотекарског удружења. Југословенска библиотекарска, а и шира културна јавност, могла је да прочита кратак историјат асоцијације, али и податке о прокламованим циљевима и одржаним састанцима. Ауторка том приликом саопштава и да је ДЈБ примљено као 26. чланица овог удружења.²⁰

У праћењу комуникације и сарадње са IFLA-ом, архива ДЈБ пружа, касније, спорадичне, али поуздане податке. У документу о историјату и активностима Друштва који је 14. јануара 1935. године предат Драгутину Галијану, инспектору и изасланику Министра просвете на скупштини Београдске секције ДЈБ, одржаној два дана раније, истакнуто је да је Друштво члан Међународне асоцијације од 1932, да јој шаље годишње извештаје о нашим библиотекама те да прима њена издања.²¹ Из даљег текста проистиче да се ДЈБ обраћало Министарству поводом намерења трошкова чланарине у IFLA.

Извештај о југословенским библиотекама за 1934. годину истиче важност доношења новог закона о библиотекама и нарочито кључни проблем који би он требало да реши – а то је питање обавезног примерка за библиотеке. Овај закон, како се истиче, није важан само за библиотеке, него и за југословенску библиографију, као и за професионалце који у библиотекама раде те стога чланови ДЈБ чине све да убрзају израду предлога закона. „Када је реч о националној библиографији, што је питање које је наше Удружење поставило као проблем од прворазредног значаја за југословенску културу и науку уопште, треба нагласити да се паралелно одвијају активности у три југословенска интелектуална центра: Београду, Загребу и Љубљани. Обавезни примерак се не доставља на исти начин у свим центрима, што изискује поделу посла југословенских библиографа. Подразумева се да би било много једноставније и економичније да се овај посао око нових књига централизује. У очекивању коначног решења овог проблема, као и редовног издавања југословенске библиографије, тај празан простор се привремено попуњава периодичним издањем под насловом ‘Југословенска библиографија’, коју издаје Удружење југословенских књижара.“²² Даље се истичу напори на обезбеђењу нове зграде Народне библиотеке у Београду и на завршетку радова на Универзитетској библиотеци у Љубљани, помињу активности на изради пописа свих постојећих библиотека у Земљи те за јесен најављује други конгрес ДЈБ.

¹⁹ Архива УБ, Архива ДЈБ, кутија 2, Извештај Управе Београдске секције ДЈБ за 1933.

²⁰ Марија Илић Агапова, *Јавне библиотеке* (Београд: Библиотека града Београда, 2003), 132.

²¹ Архива УБ, Архива ДЈБ, кутија 2.

²² *Les Bibliothèques de Yougoslavie en 1934*, нешто више од две странице куцаног текста на француском језику, који је очито редиговао француски изворни говорник, налази се у архиви IFLA у Хагу. Превела Драгана Д. Јовановић.

Године 1935, на конгресу у Мадриду, били су Драгомир Арнаутовић, библиотекар у Министарству саобраћаја у Београду²³ и Јосип Бадалић,²⁴ библиотекар Универзитетске библиотеке у Загребу. Нажалост, у архиви IFLA налази се само податак о њиховом присуству, али не и извештај који је поднео Бадалић том приликом. Постоји, међутим, у Књизи записника Управе Секције Београд²⁵ једна строга оцена Арнаутовићева о Бадалићевом извештају IFLA-и, за који сматра да приказује „нерад, неред и хаос у нашим библиотекама и нашој земљи“. Жучна дискусија која је уследила на седници Београдске секције окончана је закључком да би делегатима убудуће требало давати јасне смернице за подношење сличних извештаја.

Године 1936. нема података о присуству домаћих делегата на IFLA, нити има извештаја из Југославије. Светозар Матић поднео је оставку те се уочава застој у раду, а наредне године и изванредан пад у броју чланова.

Други конгрес ДЈБ одржан је 23. маја 1937. у Универзитетској библиотеци у Београду. Из Загребачке секције присутно је било 8 делегата, из Љубљанске 4, а из Београдске 32. „Поново је истакнуто да је потребно доношење Закона о јавним библиотекама на основу пројекта који је предат Министарству просвете на сагласност. У случају да то није могло да се изврши, предложено је да се специјалним прописима и уредбама, или изменама тадашњих законских прописа, регулишу следећа питања: додељивање обавезног примерка; положај библиотечког особља; изузимање јавних научних и народних библиотека од прописа о забрани набављања домаћих и страних књига (с обзиром на документациону важност ових дела за научни рад и могућност постављања ефикасних граница њиховој употреби); питање међусобне размене књига домаћих библиотека под условима специјалних олакшица у поштанској тарифи; питање приступања југословенских јавних библиотека конвенцији за међународну размену књига; питање обавезног оснивања јавних комуналних (градских и сеоских) библиотека на економској бази самоиздржавања или доходака из самоуправних бановинских пореских такси;

²³ Драгомир Арнаутовић (1883–1944) постао је члан ДЈБ 1. марта 1935. Председник Секције Београд Урош Џонић поздравља га као новопримљеног члана на 29. редовној седници, на којој ће се као тачка дневног реда покренути и питање одласка на конгрес IFLA у Мадриду. Џонићев предлог да кандидат секције буде многозаслужна Милица Војиновић није наишао на противљење, али се, после Арнаутовићеве изјаве да је Министарство саобраћаја „решило да пошаље свог делегата у Мадрид“, помиње још само 5. марта, на 30. седници Управе, где се преноси Арнаутовићева констатација да би он могао заступати и интересе ДЈБ. – Архива УБ, Архива ДЈБ, Записник седница Управе Секције Београд ДЈБ 11. децембра 1931. до 8. априла 1940.

Арнаутовић је завршио нижу гимназију у Пироту, а Вишу гимназију и Правни факултет у Београду. Докторирао је на Сорбони са темом *Историја југословенских железница*, 1937. године. Био је учесник балканских ратова, а у Првом светском рату се повлачио са војском преко Албаније и потом отишао у Француску. По повратку у Србију радио је као библиотекар у Министарству саобраћаја и у Дирекцији железница. У том периоду је био и председник Удружења железничара Југославије. Основао је часопис *Железнички венац* који је излазио у периоду од 1934–1938. године; основао је и удружење *Action democratico franco-yugoslave*; писао је разне приказе и песме и објављивао их је у часопису *Железнички венац*. Такође је и преводио са француског језика.

²⁴ Јосип Бадалић, доктор класичне филологије и славистике, радио је у Свеучилишној књижници у Загребу 1919–1945. – *Badalić, Josip*, preuzeto 7. 7. 2017, <http://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=5148>.

²⁵ Архива УБ, Архива ДЈБ – свеска 6, Записник 37. редовне седнице чланова ДЈБ – секција Београд одржане 26. новембра 1935.

организовање сеоских читаоница и покретних библиотека; стручна помоћ већ постојећим, које не располажу особљем, као и питање издавања националне библиографије...

На Другом конгресу југословенских библиотекара извршен је и избор нових чланова Главне управе: Урош Џонић,²⁶ председник, др Јосип Бадалић (1888–1985), потпредседник, Милица Војиновић, секретар и Иванка Пилетић, благајник.²⁷

Иако су прокламовани циљеви Друштва врло високи, документација пружа могућност да се уочи пад броја чланова, али и посустајање дотадашњег ентузијазма. Но, сарадња са IFLA-ом није довољена у питање.

Десето заседање IFLA одржано је 1937. у Паризу (24–25. августа), на којем је опет Т. Севенсма, генерални секретар, прочитао извештај из Југославије за годину 1935–36 (!), а потписао га је Урош Џонић, директор Универзитетске библиотеке у Београду и тада већ председник Асоцијације. Можемо само да претпоставимо да је Бадалићев извештај из Мадрида као „проблематичан“ повучен и замењен извештајем који је накнадно достављен и објављен. Један од домета југословенског библиотекарства, који се помињу у овом документу је и *Библиографија књија женских писаца Југославије*,²⁸ чија је ауторка Надежда Петровић, а коју је објавило Удружење универзитетски образованих жена у Југославији 1936.

Располажемо и податком да је 10. јула ДЈБ тражило од министра просвете средства за одлазак у Париз, али да је позитиван одговор стигао прекасно, односно да је сума од 4000 динара уплаћена тек у септембру, као надокнада за путне трошкове и то на име Уроша Џонића.²⁹ Он се тако нашао у неугодној позицији да му је дозначен новац који није ни тражио за себе, а да на Конгрес није отишао. Уз мало добре воље у Министарству проблем је решен, а Џонић је новац примио, с тим да он буде искоришћен за потребе Друштва.

У априлу 1938. ДЈБ је примило позив да највеће библиотеке у Југославији приступе пројекту међубиблиотечке позајмице са иностраним библиотекама, који је IFLA покренула две године раније.³⁰ Из Женева је стигао допис са молбом, који Загребачка секција прослеђује у Љубљану и Београд, напомињући да је време кратко, молећи за што бржи одговор и напомињући да је Универзитетска библиотека у Загребу већ дала сагласност за приступање овој организацији. Београдска секција одговара да је Универзитетска библиотека у начелу сагласна са

²⁶ Урош Џонић (1887–1968) историчар књижевности, професор београдског Универзитета; на месту управника Универзитетске библиотеке у Београду био је од 1921. до 1941; члан Секције Београд ДЈБ од 1931, са чланском картом бр. 2.

²⁷ Бурашиновић, „Друштво југословенских библиотекара: деловање и домети“: 6.

²⁸ Надежда Петровић, *Библиографија књија женских писаца штићаних у Војводини, Србији, Јужној Србији и Црној Гори до свршетка године 1935 = Bibliographie des livres des femmes auteurs imprimés en Voïvodine, Serbie, Serbie du sud et au Monténégro jusqu'à la fin de 1935* (Београд: [Удружење универзитетски образованих жена у Југославији], 1936).

²⁹ Архива УБ, Архива ДЈБ, кутија 3.

³⁰ Архива УБ, Архива ДЈБ, кутија 4, фасцикла ДЈБ Главна управа, Друштво југословенских библиотекара Главна управа Загреб, бр. 102 (1938).

приступањем Међународној организацији за позајмљивање, али да одлуку не може да донесе сама јер постоји одредба по којој библиотека Министарства спољних послова врши посредовање између наших и страних библиотека. Предлаже се да Главна управа ДЈБ тражи од Министарства измену ове одредбе; саглашава се, даље, са предлогом Љубљанске секције да би ваљало изабрати једну библиотеку у Југославији преко које би се вршила размена.³¹ Иако помена ове иницијативе има и касније, њеном остварењу на пут су стале наступајуће околности и на домаћем и на међународном плану.

За 11. сесију, одржану 4. и 5. јула 1938. у Бриселу и за 12. одржану 11. и 12. јула 1939. у Хагу и Амстердаму, извештаје о раду Друштва југословенских библиотекара (за 1937/38 и за 1938/39) поднео је Јосип Бадалић.³² Истина, на петој седници Управе Београдске секције, одржаној 4. априла 1939, предложено је да кандидат за одлазак у Хаг, на заседање Међународног комитета библиотека, буде Урош Џонић, али даљих података о томе нема. Изгледа да је његов одлазак остао у сенци догађаја који су уследили.

Бадалићев извештај доносимо у целини:

„Удружење југословенских библиотекара ради већ неколико година на решавању правног статуса јавних библиотека. Удружење је ове године забележило велики успех, финансијски закон за 1939–40, који омогућава министру јавног образовања да регулише питање јавних библиотека доношењем уредбе са законском снагом. На тај начин, начињен је први важан корак, који би могао да има повољне последице за јавне библиотеке у Југославији.

Питање проглашења закона о југословенским јавним библиотекама, чији је предлог представило Удружење југословенских библиотекара, поново је постало актуелно. Овај предлог подразумева регулисање свих најважнијих питања. Представили смо овај предлог прошле године, поводом резолуције Другог конгреса Удружења југословенских библиотекара.

Упркос вишеструким покушајима да се уреди питање националне библиографије, оно још увек није решено. И ове године, то питање је актуелно више него икада пре, и посебно је обрађено у следећим публикацијама: Општи каталог српско-хрватских књига Драгољуба Марковића и Бошка Вељковића (Издавачка књижарница Геце Кона, Београд 1938, 8° 708 страна); Прилог југославенској библиографији за год. 1938) Бошка Вељковића (Београд 1939, 16° 108 страна). У предговору том свом делу, Г. Бошко Вељковић образлаже припремање и објављивање југословенске библиографије за период од 1918. до 1938. године.

Потреба за националном библиографијом не разматра се само у овим засебним публикацијама, него и у часописима који, у недостатку редовне библиографије, у многоме доприносе националној библиографији (*XX век, Народна одбрана* и др.) За овај период, Организација књижара Загреба је донела одлуку о објављивању националне библиографије.

³¹ Архива УБ, Архива ДЈБ, кутија 4, фасцикла ДЈБ Главна управа, Универзитетска библиотека Београд, бр. 592 (27. мај 1938).

³² Иначе је, у јануару 1938, Загребачка секција постала седиште Главне управе.

Међу најбољим систематским библиографијама треба навести Библиографију југословенских економских наука (у издању Привредне коморе Загреба), која је такође објављена ове године. Али сви ови покушаји, иако представљају вредне доприносе националној библиографији, нису решили питање комплетног издања националне библиографије. Треба се надати да ће то бити лакше оствариво после решавања законског статуса југословенских библиотека, које ће подразумевати, између осталих питања, и регулисање питања обавезног примерка, што је први предуслов за стварање и успех националне библиографије.

На крају, међу најважније догађаје треба убројати и оснивање Општинске библиотеке у Загребу.³³

Иако под насловом *Југословенске библиотеке 1938/39. године*, овај извештај не доноси пресек стања у библиотекама, већ осврт на напоре на доношењу закона о јавним библиотекама и, знатно детаљније, на устројавању националне библиографије. Ово здушно залагање за југословенску библиографију пред међународном јавношћу, међутим, показаће се убрзо у најмању руку као чудно.

Управа Секције Београд добила је, 14. октобра 1939. писмо упућено из Загреба а којим се обавештава о резолуцији донетој на ширем састанку загребачке секције „dne 11. listopada o.g.“ са намером „da se u skladu sa novo nastalom situacijom u državi koja im to omogućuje, organiziraju u samostalno Hrvatsko bibliotekarsko društvo“.³⁴ Предлог је хрватске стране да се и остале секције „analogno organiziraju“. Бурне реакције српске стране, одлазак Милице Војиновић у Загреб, преносење Архиве ДЈБ у Београд и ликвидација Секције Љубљана епilog су ове ситуације.³⁵ Друштво југословенских библиотекара престало је да постоји крајем 1939. године, а Секција Београд наставила је да ради до априла 1940, када је, према расположивој грађи, њена управа одржала последњи састанак.³⁶ IFLA је, међутим и сама обуставила рад 1939, да би га обновила 1948. године.

Закључак

Београдска секција Друштва југословенских библиотекара била је оснивач и главни протагониста активности Друштва током његовог постојања. Најбројнија и најактивнија, она је и најдуже опстала те се стога може сматрати носиоцем традиције ДЈБ. Учлањење у међународну професионалну асоцијацију, редовно плаћање чланарине, примање званичних публикација IFLA,³⁷ подношење годишњих извештаја, боравци њених чланова на заседањима IFLA, праћење домета струке у развијенијим срединама, пропагирање међународне професионалне сарадње

³³ *Actes du Comité International des Bibliothèques et du Conseil de la FIAB: 11me Session BRUXELLES 4–5 juillet 1938* (La Haye 1938), Annexe XXXIV. Извештај с француског превела Драгана Д. Јовановић.

³⁴ Архива УБ, Архива ДЈБ, Документ који је послала Главна управа ДЈБ са седиштем у Загребу заведен је под: Друштво југословенских библиотекара, Загреб, Универзитетска библиотека, Вр. 145/1939 од 14. X 1939. У архиви београдске секције под: Друштво југословенских библиотекара, кутија 4, Секција Београд, бр 289 (16. октобар 1939).

³⁵ Архива УБ, Архива ДЈБ, кутија 4.

³⁶ Архива УБ, Архива ДЈБ, кутија 4, фасцикла ДЈБ Главна управа.

³⁷ Подаци о томе налазе се спорадично у архивској грађи ДЈБ.

путем стручних предавања и издавачке делатности, главни су домети Друштва на међународном плану, а они су, такође, великим делом реализовани захваљујући раду Секције Београд.

Откривајући архивске податке о међународној активности ДЈБ, пратећи домаће изворе и извештаје поднете IFLA-и може се прилично јасно сагледати ситуација на пољу библиотекарства у Краљевини Југославији. Неостварени циљеви ДЈБ, тешки материјални и политички услови у којима је деловало, не би требало да буду сметња коначном закључку да је ДЈБ било авангардно у многим својим акцијама, па и на плану међународне сарадње, да је међу 26 првих који су приступили IFLA-и те да данас српски библиотекари могу бити поносни на традицију сарадње са кровном асоцијацијом која траје преко 80 година.

Литература и извори:

1. Архива IFLA-е у Хагу.
2. Архива Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“. Архива Друштва југословенских библиотекара 1931–1940, кутије 1–8.
3. *Actes du Comite International des Bibliothèques et du Conseil de la FIAB: 5me Session BERNE: 9–10 Juin 1932*. La Haye, 1932.
4. *Actes du Comite International des Bibliothèques et du Conseil de la FIAB: 6me Session CHICAGO, 14. Octobre; AVIGNON, 13–14 novembre 1933*. La Haye, 1934.
5. *Actes du Comite International des Bibliothèques et du Conseil de la FIAB: 11me Session BRUXELLES 4–5 juillet 1938*. La Haye 1938.
6. *Badalić, Josip*. Preuzeto 7. 7. 2017. <http://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=5148>.
7. Башовић, Љубинка. „Друштво југословенских библиотекара 1931–1941“. *Библиошкар* бр. 1–6 (1981): 59–71.
8. Wieder, Joachim. *An Outline of EFLA's History*. Preuzeto 25. 3. 2019. <https://www.degruyter.com/view/books/9783111356655/9783111356655.11/9783111356655.11.xml>.
9. Војиновић, Милица. „Друштво југословенских библиотекара: оснивање, организација и рад до 1941. год“. *Библиошкар* бр. 3–4 (1955): 172–178.
10. Бурашиновић, Биљана М. „Друштво југословенских библиотекара: деловање и домети“. *Читалиште* година XIII, број 25 (новембар 2014): 2–10. Доступно и на http://citaliste.rs/casopis/br25/djurasinovic_biljana.pdf.
11. De Vries, Johanna L. *The History of the International Federation of Library Associations From its creation to the second World War 1927–1940*. Preuzeto 25. 3. 2019. https://www.ifla.org/files/assets/hq/history/history-of-ifla-1927-1940_de-vries_1976.pdf.
12. Илић Арапова, Марија. *Јавне библиотеке*. Београд: Библиотека града Београда, 2003.
13. „Pivec–Stele Melita“. *Slovenski biografski leksikon. Slovenska biografija*. Ljubljana: ZRC SAZU, 2013. Preuzeto 5. 6. 2018. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi-431314/> <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi431314/>.

YUGOSLAV LIBRARY ASSOCIATION AND INTERNATIONAL FEDERATION OF LIBRARY ASSOCIATIONS AND INSTITUTIONS – IFLA: 1931–1940

Summary

The Yugoslav Library Association (YLA) started operating in mid-1931, after its three sections were constituted: the sections of Belgrade, Zagreb and Ljubljana. It discontinued its activities at the end of 1939, after the Zagreb Section proposed that instead of YLA three separate associations of librarians should be formed, and the members of the Belgrade General Administration resigned in protest. The eight years of YLA, the first professional library association on the territory of Yugoslavia, were not adequately evaluated: later established societies, the vast majority of former members, as well as the historians of librarianship, were silent on its existence, mainly for political reasons.

The archive of the Yugoslav Library Association, kept at the University Library *Svetozar Marković* in Belgrade, is a valuable source of information for the historians of Serbian librarianship. Disarranged and insufficiently researched, it offers a wealth of unknown information about the founders and members of YLA and their actions on the development of the library profession. Among the facts which represent a real surprise, is certainly the fact that in 1932 YLA established cooperation with the International Federation of Library Associations, which lasted until IFLA was shut down in 1939. Joining an international professional association, regularly paying dues, exchanging publications and receiving official IFLA publications, submitting annual reports, attendance of YLA members at IFLA meetings, following the reach of the profession in more developed environments, promoting international professional cooperation through professional lectures and publishing, are the major achievements of the Association on the international level, which were largely realized thanks to the work of the Belgrade Section.

By discovering, and for the first time in our country, presenting to the professional public archival data on the international activity of YLA, following the domestic sources and reports submitted to IFLA, one can quite clearly see the situation in the field of librarianship in the Kingdom of Yugoslavia. The unfulfilled goals of the Yugoslav Library Association, the difficult material and political conditions under which it operated, should not interfere with the final conclusion that YLA was *avant-garde* in many of its actions, including in the field of international cooperation, that it was among the first 26 to join IFLA, and that today Serbian librarians can be proud of the tradition of cooperation with the umbrella organization, which has lasted over 80 years.

Keywords: Yugoslav Library Association, 1931–1940, Belgrade Section, international cooperation, International Federation of Library Associations and Institutions – IFLA